

Socializarea lingvistică în familii bilingve

Ildiko Erdei

Universitatea de Vest din Timișoara / Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională Timiș, România

The goal of the research is the analysis of the linguistic socialization of children from bilingual families, the outlining of some specific socialization models. The model used is the structured interview. The sample is formed of 40 mixed families from Timișoara, which have at least one preschooler going to a Hungarian kindergarden. The results revealed three linguistic socialization models specific to bilingual families: the linguistic socialization model, which produces simultaneous bilingualism – specific to families in which the children learn the languages in the same time according to the principle one person – one language; the linguistic socialization model, which produces primary successive bilingualism – specific to families in which the children learn the languages successively in the family; and the socialization model, which produces secondary successive bilingualism – specific to families in which children learn the languages successively: the first language within the family and the second language in an institution before reaching the school age.

Keywords: linguistic socialization, bilingualism

Address of correspondence: ildiko.erdeif@gmail.com

Introducere

Procesele sociale, economice și politice influențează nu numai viața comunităților, ci și limbile vorbite de acestea. Asistăm la un proces de schimbare a contextului lingvistic obișnuit: aproape jumătate din populația Pământului se definește printr-o formă sau alta a bilingvismului sau multilingvismului (Göncz, 2004). Globalizarea, migrațiile, extinderea Uniunii Europene, transformă radical imaginea formată în legătură cu rolul și viitorul limbilor majoritare și minoritare. Pe de o parte, se extind în mare măsură formele de elită și voluntare ale bilingvismului (mai ales prin învățarea limbii engleze), pe de altă parte marea majoritate a grupurilor minoritare din mediile bilingve experimentează schimbul lingvistic: într-o perioadă mai lungă sau mai scurtă, renunțând la limba maternă, ajung să folosească limba grupului majoritar (Bartha, 2003). Odată cu răspândirea fenomenului, crește și interesul științific legat de cunoașterea acestei arii interdisciplinare, schimbându-se și perspectivele legate de influențele psihologice și sociale ale bilingvismului.

În timp ce la sfârșitul secolului XIX bilingvismul era considerat ca fiind dăunător din punct de vedere al dezvoltării cognitive a copilului, și după era influențelor neutre de la mijlocul secolului trecut, astăzi cercetările certifică în special aspectele pozitive ale bilingvismului (Baker, 2006). Dintre aceste avantaje, cercetările accentuează în primul rând sensibilitatea lingvistică crescută, gradul dezvoltat de conștientizare metalingvistică, nivelul înalt al gândirii divergente, modul de gândire analogic îmbunătățit (Bialystok, 2001; De Houwer, 2002). Skutnabb-Kangas (1998) consideră că societatea monolingvă reprezintă o stare învechită, depășită și primitivă, de aceea sistemul educațional ar trebui să asigure

un nivel înalt al bilingvismului atât în cazul copiilor majoritari, cât și în cazul celor minoritari.

Formarea bilingvismului în copilărie

Procesul de formare a bilingvismului este parte a socializării lingvistice, un proces ce durează toată viața, din moment ce de-a lungul timpului persoanele bilingve experimentează numeroase situații de la conservare la schimbul lingvistic. În comunitățile multilingve diferitele structuri ale socializării lingvistice influențează conservarea limbii în moduri diferite (Garrett & Baquedano-López, 2002; Bayley & Schecter, 2003).

Dacă bilingvismul se formează în timpul copilăriei, vorbim despre un bilingvism simultan sau succesiv. În cazul bilingvismului simultan copilul își însușește cele două limbi în același timp. Acest tip de bilingvism se formează de obicei în familiile bilingve, unde se vorbesc două limbi, unde copilul este în contact cu ambele limbi încă de la naștere. În cazul bilingvismului succesiv, sau secvențial, copilul învață limbile una după cealaltă, iar însușirea celei de-a doua limbi începe de obicei înainte de începerea perioadei de școlarizare. Acest proces de formare a bilingvismului este diferit de dezvoltarea bilingvismului simultan (Tabors & Snow, 1994). Una din temele mult dezbătute a bilingvismului succesiv este legat de momentul de începere a învățării celei de-a doua limbi. Cercetările arată că există mai multe perioade critice, aflate în legătură cu dezvoltarea diferitelor competențe lingvistice, și nu o perioadă critică general validată. Krashen (1985) face diferența între însușirea limbii și învățarea acesteia – arătând că în jurul vârstei de 10 ani se schimbă strategia de învățare: în timp ce în cazul primei limbi însușirea limbii are loc simultan pe mai multe nivele,

la modul global, în cazul celei de-a doua, învățarea are loc la un singur nivel, în mod analitic.

Familiiile bilingve (mixte din punct de vedere lingvistic)

Familia mixtă din punct de vedere lingvistic este mediul natural în care bilingvismul se poate forma în copilăria timpurie. O familie poate fi considerată mixtă din punct de vedere lingvistic în cazul în care limba maternă a celor doi soți diferă. Multiplele tipologii ale familiilor mixte au fost integrate de Yamamoto (2001) într-un sistem care facilitează diferențierea și definirea acestora. Dimensiunile determinate identificate sunt: pe de-o parte utilizarea limbilor la nivel individual și familial, iar pe de altă parte gradul de compatibilitate între limbile soților și limba dominantă a mediului în care trăiește familia.

Tipologiile familiilor mixte din punct de vedere lingvistic prezintă însă o situație statică, în ciuda faptului că familia este un sistem dinamic în care și strategiile folosirii limbii/limbilor sunt supuse schimbărilor. Baker (2006) consideră că la descrierea profilului dinamic al unei familii bilingve trebuie să avem în vedere limba maternă a părinților, limba dominantă de comunicare a lor, limba folosită de părinți pentru a comunica cu copiii, limba utilizată de copii în comunicarea cu părinții și limba folosită între copii. Totodată trebuie urmărite și limbile utilizate de rudele apropiate ale familiei, limba dominantă a comunității locale, limba de școlarizare, limba specifică a religiei, limba/limbile oficiale ale țării, precum și stabilitatea sau mobilitatea care caracterizează familia.

În familiile mixte din punct de vedere lingvistic are loc un proces de egalizare (Kiss, 2002), fapt care va aduce schimbări în utilizarea ambelor limbi. Dacă doar unul dintre soți este bilingv, de obicei, limbă comună devine limba dominantă, iar copilul nu va avea parte de un mediu lingvistic echilibrat.

Studiul de față face parte dintr-o cercetare mai amplă care explorează procesele de socializare lingvistică a copiilor într-un mediu multilingvistic, identificând rolul factorilor specifici ariilor de socializare. Modelul conceptual care stă la baza cercetării derivă din modelul de dezvoltare ecologic (Bronfenbrenner, 1979), care surprinde nu doar prezența factorilor care influențează procesele de socializare în mod general și cele de socializare lingvistică în mod special, ci și interdependența, influența reciprocă a acestor factori. Lucrarea prezintă rezultatele cercetării calitative realizate la nivelul micro- și mezosistemelor (Fabian & Dunlop, 2002): familia bilingvă, respectiv relația familie bilingvă - grădinița cu o limbă de predare diferită de limba dominantă a mediului.

Obiectivele cercetării

Obiectivul cercetării a fost analiza socializării lingvistice a copiilor care trăiesc în familii bilingve, conturarea unor modele de socializare specifice care duc la bilingvism, identificarea unor posibile profiluri familiale pentru diferitele strategii de socializare lingvistică identificate.

Ipotezele corespunzătoare obiectivelor vizate în studiu au fost:

H1. Există diferențe în modul în care copiii din familii mixte din punct de vedere lingvistic devin bilingvi.

H2. Există caracteristici comune ale familiilor care au o strategie asemănătoare în formarea bilingvismului copiilor.

Metoda

Procesul de socializare lingvistică a copiilor din familiile bilingve a fost analizat prin intermediul interviului semi-structurat realizat cu părinții. Părinții au fost contactați prin intermediul instituțiilor educaționale (grupe preșcolare cu limba de predare maghiară), înscrierea într-o grupă preșcolară cu o altă limbă de predare decât limba dominantă a mediului (limba română) fiind considerată o decizie importantă care susține formarea bilingvismului timpuriu. S-a realizat o informare despre cercetarea inițiată și s-au prezentat regulile cu privire la confidențialitate. Au fost realizate 40 de interviuri (64% din totalul familiilor mixte) cu unul din soți. Limba de comunicare a fost limba maternă a părintelui interviuat.

Interviurile au fost realizate fie la grădiniță în cabinetul metodic sau acasă la părinți. Durata medie a interviurilor este de 1 oră și 15 minute. Interviurile au fost înregistrate, apoi transcrise și prelucrate.

Tema principală a interviului a fost procesul de socializarea lingvistică a copilului în familia mixtă din punct de vedere lingvistic de la nașterea copilului până în momentul interviului, factorii care influențează acest proces: familia, grădinița, mediul lingvistic mai larg al copilului. Astfel în prima parte a interviului s-au urmărit deciziile familiei cu privire la formarea bilingvismului copilului înainte și după nașterea copilului, alegerea numelui copilului, a religiei (în cazul în care familia este mixtă și din acest punct de vedere). Părinții au povestit modul în care copilul și-a însușit limbile și felul în care se comunică în familie în prezent, cum sunt utilizate limbile prezente în familie. O altă temă importantă a interviului a fost alegerea grădiniței, rolul criteriului lingvistic în această decizie, respectiv modul în care se ține legătura cu instituția de învățământ. Mediul lingvistic mai larg al copilului a fost urmărit prin discuții despre organizarea timpului liber: activități în care copilul este implicat, programele TV urmărite de copil, CD-uri/casete audio preferate și despre persoanele cu care este împreună și comunică în mod frecvent (bunici, prieteni de joacă etc.).

Caracteristicile generale ale familiilor investigate

Cele 40 de familii care compun eșantionul trăiesc în Timișoara. În momentul realizării interviurilor fiecare familie avea cel puțin un copil de vârstă preșcolară care a fost înscris într-o grădiniță cu limba de predare maghiară. Vârsta copiilor a fost între 4 și 7 ani, iar distribuția pe sexe a copiilor este următoarea: 18 fete și 22 băieți.

Apartenența etnică a soților: 40 căsătorii mixte maghiar-român (20 cazuri în care tatăl este maghiar și 20 cazuri în care mama este de etnie maghiară) – deci limbile materne sunt diferite, iar limba uneia din părți este aceeași cu limba oficială.

Apartenența religioasă a soților: 30 familii (75%) sunt mixte și din punct de vedere religios: 23 familii mixte romano-catolic – ortodox, 5 familii mixte protestant (reformat) – ortodox, 1 familie mixtă reformat – evanghelic, 1 familie mixtă romano-catolic - neoprotestant. 10 familii (25%) nu sunt mixte din punct de vedere al apartenenței religioase: în 4 familii religia ambilor soți este

cea ortodoxă, în 3 familii religia este romano-catolică, 2 familii sunt neoprotestante și 1 familie reformată.

În ceea ce privește nivelul de școlarizare al părinților putem observa că mamele au un nivel de școlarizare mai înalt, iar în cadrul grupului de căsătorii mixte proporția părinților cu studii superioare este mai mare (vezi Figura 1).

În ceea ce privește limba de școlarizare, soții de etnie română și-au urmat școlile în limba română. Limba de studiu în cazul soților de etnie maghiară este următoarea:

30% din tații de etnie maghiară au studiat în limba maghiară la toate nivelele, 50% și-au început studiile în limba maternă și apoi au studiat în limba română iar 20% și-au urmat școlile în limba română. În cazul mamelor de etnie maghiară 15% au studiat în limba maghiară, 55% au început să studieze în limba maghiară și apoi și-au continuat studiile (în special cursurile universitare) în limba română, 20% au studiat în limba română și 10% în alte limbi.

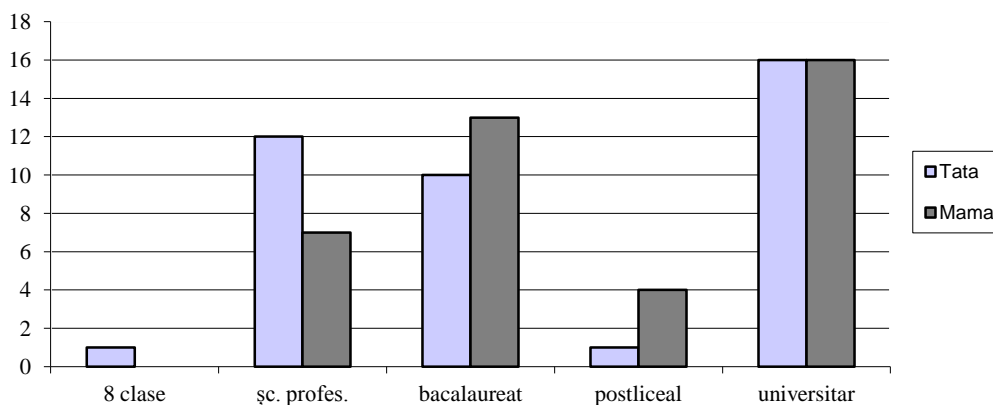

Figura 1. Nivelul de școlarizare a soților din familiile bilingve.

Rezultate

Temele narrative identificate în urma analizei de conținut a interviurilor au fost structurate în trei grupe în funcție de momentul interviului: teme narrative legate de trecut (planificarea lingvistică dinaintea nașterii copilului, decizii inițiale cu privire la identitatea copilului, procesul de însușire a limbilor, alegerea grădiniței); teme narrative legate de prezent (specificul comunicării familiale, relația cu grădinița, factori lingvistici în planificarea timpului liber) și teme narrative legate de viitor (așteptări cu privire la nivelul de cunoaștere a limbilor, limba de studiu). Rezultatele sunt prezentate conform acestei prelucrări, fiind integrate unele fragmente ilustrative din interviurile realizate.

Elemente de planificare lingvistică familială

Numele ales, religia copilului pot deveni indicii importante pentru a vedea orientarea părinților, simetria situației bilingve. Numele devine important pentru că este un element important de identificare și în ceea ce privește apartenența etnică sau limba maternă. Analizând numele celor 40 de copii putem vedea că 60% au nume „neutre” din punct de vedere etnic, nume care au corespondent foarte asemănător sau chiar identic în ambele limbi (ex. David, Cristian, Laura). Nume specifice maghiare (ex. Árpád, Emőke) au fost alese de 15% din părinți, pe când nume românești (e.g., Raul, Alexandra) au fost alese de 5%. În câteva cazuri (5%) au fost alese două nume (ex. Tabita-Noémi) ceilalți copii (15%) au nume mai rare, cu o conotație străină ambelor limbi (e.g., Frida, Larissa).

Se pare că familiile care decid în favoarea religiilor minoritare, sunt predispuse și pentru păstrarea limbii minoritare. Religia copiilor din familiile interviuate: 24

sunt romano-catolici, 8 ortodocși, 5 reformați și 3 neoprotestanți.

Unul din zece dintre părinții interviuați nu au avut un răspuns clar legat de apartenența etnică a copilului, considerând că ei (copiii) vor decide în viitor ce vor fi/deveni. Despre 50% din cazuri au spus că sunt copii maghiari, 40% români. Răspunsurile cu privire la limba maternă au fost asemănătoare. În nici un interviu nu a apărut bilingvismul ca formă de limbă maternă.

Unul din aspectele urmărite fost nivelul de implicare conștientă în formarea bilingvismului copilului, deciziile, planurile concrete legate de acest fapt. O pătrime din familiile interviuate susțin că nu au purtat discuții legate de învățarea limbilor familiei înainte de nașterea copilului. În situațiile în care putem vorbi de o „planificare lingvistică”, copiii urmau să învețe cele două limbi în paralel. Realitatea însă de cele mai multe ori a fost alta, planurile cu privire la strategia o persoană - o limbă au fost greu de urmat, când limba de comunicare este doar una. Iată câteva fragmente specifice: „Mi-ar fi plăcut ca amândoi copii să învețe și limba română și limba maghiară. Dar nu s-a întâmplat așa.” (interviul 33, tată român – mamă maghiară). „Ne-am decis că fiecare va vorbi cu F. limba proprie. Dar soția mea a fost acasă până când F. a împlinit 2 ani, așa că au vorbit mai mult românește. Eu ajungeam acasă doar seara, așa că fetița a auzit doar puține cuvinte în ungurește.” (interviul 6, tată maghiar – mamă româncă).

Dezvoltarea limbajului, formarea bilingvismului

În cazul copiilor investigați 16 au învățat prima dată limba română, 12 copii limba maghiară și 12 copii au început să vorbească ambele limbi. Momentul începerii vorbirii s-a încadrat în limitele normale (între 1-2 ani). Nu

au fost specifice tulburări de limbaj în afară de cele specifice vârstei. „*B. de la început a făcut distincție între cele două limbi, știa cu cine în ce limbă trebuie să vorbească.*” (interviul nr. 1, tată maghiar – mamă româncă). „*A. avea în jur de un an când a început să vorbească. A început să spună cuvinte și pe românește și pe ungurește. Ne-am mirat că nu le-a încurcat: cu mama vorbea în română, cu mine în maghiară. Așa face și azi. Cu fiecare vorbește în limba în care i se adresează.*” (interviul nr. 4, tată maghiar – mama româncă).

În toate cele 12 cazuri în care cele două limbi au fost însușite paralel s-a aplicat strategia o persoană – o limbă, iar decizia cu privire la formarea bilingvismului a fost luată înainte de nașterea copilului. În două treimi din aceste cazuri mamele sunt românce, dar există de fiecare dată o persoană apropiată familiei (bunica din partea tatălui, îngrijitoarea copilului) care vorbește limba maghiară. În privința nivelului de școlarizare al părinților, limba de studiu, religia, aceste familii sunt foarte diversificate.

În cazurile în care nu s-a aplicat strategia învățării paralele a limbilor am urmărit care a fost strategia familiei cu privire la cea de-a doua limbă: cum și când anume a început însușirea ei. Dintre cele 28 de cazuri în care limbile au fost însușite succesiv, în 16 cazuri (57%) prima limbă este limba română. „*E. a început să vorbească pe românește. Încă nu știa să meargă, dar vorbea deja în propoziții fără greșeli.*” (interviul nr. 32, tată maghiar – mamă româncă). Contrar așteptărilor, limba maternă a mamei nu este un factor decisiv în învățarea primei limbi (din cele 16 cazuri doar în 9 cazuri limba română limba maternă a mamei), însă limba de școlarizare a fost limba română și în cazul mamelor de etnie maghiară.

În cazul familiilor în care copilul a învățat limba maghiară ca prima limbă, putem recunoaște o planificare mai clară a bilingvismului: în majoritatea familiilor s-au purtat discuții inițiale cu privire la modul în care se va comunica în familie după nașterea copilului. „*Am decis să-i învățăm prima dată limba maghiară, deoarece limba română o va învăța oricum.*” (interviul nr. 17, tată român – mamă maghiară).

Însușirea celei de-a doua limbi: când și cum?

Urmărind procesul de formare a bilingvismului, putem identifica un set de comportamente specifice familiilor în care bilingvismul este unul succesiv: în familiile în care prima limbă însușită în familie este limba maghiară, limba română este și ea învățată în familie, însă dacă prima limbă însușită este limba română și familia este deschisă pentru formarea bilingvismului la copil, însușirea limbii maghiare este începută mai târziu, la grădiniță. „*A început să învețe limba maghiară de la 2 ani și 10 luni când am înscris-o la grădiniță. Până atunci nici eu nu am vorbit pe ungurește cu ea. Chiar și acum ea este cea care începe să vorbească în limba maghiară. Atunci și eu trec la această limbă.*” (interviul nr. 5, tată român – mamă maghiară). „*La 2 ani și 4 luni l-am înscris la grădinița maghiară. De atunci am început să vorbesc cu el ungurește, dar nu-i place să vorbească pe ungurește cu mine. Mai degrabă cu alte rude.*” (interviul nr. 7, tată român – mamă maghiară). În unele cazuri și părintele care nu vorbește limba minoritară începe să învețe această limbă: „*Atunci când am înscris fetița la grupa maghiară la grădiniță și soția s-a înscris la un curs de limbă și cultură maghiară. Se întâmplă ca ele*

două să învețe împreună poeziile aduse de la grădiniță.” (interviul nr. 4, tată maghiar – mamă româncă)

Comunicarea în familie

Limba de comunicare în familiile celor intervievați este limba română, aceasta fiind limba comună. În 3 cazuri se comunică și în limba maghiară, deoarece ambii părinți înțeleg această limbă. În mai multe cazuri am întâlnit situații în care copiii răspund în limba română la întrebările adresate în limba maghiară („*Bunica vorbește ungurește cu băieții de la nașterea lor, dar ei îi răspund și azi pe românește.*”, interviu nr. 3, tată maghiar – mama româncă) Dacă familia are relații strânse cu bunicii vorbitori de limbă maghiară cresc șansele folosirii limbii minoritare în familie.

Criterii lingvistice în alegerea grădiniței

Un alt aspect important urmărit a fost cel al alegerii grădiniței (cu limba de predare maghiară). Factorul cel mai adesea menționat a fost personalitatea educatoarei, urmând apoi calitatea mediului educativ și apropierea de casă. Lipsă de planificare lingvistică apare și la acest aspect: mai mulți părinți au povestit cum au aflat de grupa cu limba de predare maghiară doar vizitând grădinițele din zonă. („*Noi căutam o grădiniță apropiată. Așa am ajuns la grădinița unde suntem și am aflat că au și grupă maghiară. Ne-am gândit că acolo va învăța limba maghiară. Am vrut amândoi acest lucru, dar poate soțul un pic mai mult.*” (interviul nr. 32, tată maghiar – mamă româncă). În majoritatea cazurilor apare ideea că dezvoltarea competențelor lingvistice în limba maghiară este așteptată în primul rând de la grădiniță.

În ceea ce privește alegerea grădiniței, familiile nu au relatat despre conflicte decizionale, acestea apărând mai degrabă alegerea școlii. În aceste situații un accent deosebit îl au rolurile asumate în familie. Pe lângă acest factor interviurile relevă importanța exemplului pozitiv sau negativ din viața părinților legate de școlarizarea lor precum și prestigiul perceput al limbilor.

Criterii lingvistice în organizarea timpului liber

Familiile interievate nu pun accent pe criteriul lingvistic în alegerea programelor de timp liber sau extrașcolare. Dacă acesta apare, ea apare sub forma interesului pentru a treia limbă (engleză sau germană). La fel nu există o planificare în organizarea ocaziilor de exersare a limbilor, nici măcar la nivelul alegerii canalelor de televiziune sau a casetelor audio cumpărate. Poveștile de seară (dacă sunt) sunt citite sau spuse de obicei în limba maternă a persoanei în cauză („*Eu îi citesc pe românește, bunica îi spune povești pe ungurește.*”, interviul nr. 36, tată maghiar - mamă româncă)

Importanța competențelor lingvistice

În multe interviuri apar păreri, idei, credințe legate de limbi în general, de importanța formării competențelor lingvistice. Mai mulți părinți și-au exprimat dorința lor de a face totul pentru ca în viitor copii lor să învețe și alte limbi: „*Sunt importante ambele limbi (româna și maghiara). Să le vorbească bine pe amândouă și apoi putem experimenta cu engleza, pentru că în zilele noastre engleza este foarte importantă.*” (interviul nr. 4, tată maghiar – mamă româncă). „*Maghiara o știe pentru că e limba ei maternă. Vorbește și româna, pentru că e limba tatălui ei. Ar fi bine să învețe și germana, pentru că se vorbește în familie. Iar*

engleza,... este de bază. (interviul nr. 22, tată român – mamă maghiară).

Mai mulți părinți au accentuat valoarea limbilor: „*Eu cred că omul cu cât știe mai multe limbi, cu atât se descurcă mai bine în viață... Am un văr, născut într-o familie mixtă: maghiară - germană. Au vorbit mai mult nemțește, apoi s-au și mutat în Germania. Nu a învățat prea bine ungrește, apoi a și uitat ce a știut... Și ironia sorții: acum lucrează la o firmă care îl trimite lunar în Ungaria și nu reușește să comunice.* (interviul nr. 31, tată maghiar – mamă româncă). În câteva interviuri apar referiri și la avantajele bilingvismului timpuriu: „*Cred că dacă va învăța maghiara, acest lucru îi va dezvolta simțul lingvistic și va învăța mai ușor alte limbi.* (interviul nr. 14-es, tată român – mamă maghiară).

Discuții și concluzii

Datele arată că există multiple diferențe în modul în care copiii din familii mixte devin bilingvi la nivelul factorilor urmăriți în interviuri.

Pornind de la tipologiile consacrate (McLaughlin, 1984; De Houwer, 1995) putem identifica trei strategii distincte de socializare lingvistică specifice familiilor bilingve:

- Socializarea lingvistică ce produce bilingvismul simultan – specific familiilor în care copiii își însușesc limbile concomitent după principiul o persoană – o limbă.
- Socializarea lingvistică ce produce bilingvism succesiv primar - specific familiilor în care copii își însușesc limbile succesiv în familie.
- Socializarea lingvistică ce produce bilingvism succesiv secundar – specific familiilor în care copiii își însușesc limbile în mod succesiv: prima limbă în familie și a doua limbă la grădiniță.

Comparând caracteristicile familiilor care au strategie comună în ceea ce privește formarea bilingvismului la copii, putem identifica anumite caracteristici comune pentru două din aceste situații: familiile care formează bilingvism simultan, respectiv familiile care formează bilingvism succesiv primar.

Familiile care merg după principiul o limbă – o persoană, conform așteptărilor, sunt mai conștiente în ceea ce privește rolul familiei în formarea bilingvismului la copii, deoarece această strategie de formare a bilingvismului cere multă consecvență. În aceste familii părinții au discutat și au decis împreună asupra principiilor care stau la baza formării bilingvismului copilului înainte de nașterea acestuia. Elementele unui posibil profil al acestei familii sunt: au 1 sau 2 copii, numele date copiilor sunt mai degrabă "neutre" din punct de vedere etnic, nivelul de școlarizare a mamei este mai înalt decât al tatălui, de obicei tatăl este maghiar, iar mama româncă, religia copilului este cea a tatălui, exceptând cazurile în care tatăl este ortodox și mama romano-catolică, situații în care religia copilului este cea a mamei (romano-catolică).

În familiile în care copii învață succesiv limbile în familie un găsim elemente de planificare lingvistică. În toate cazurile prima limbă însușită este limba maghiară, iar a doua este cea română. Nivelul de școlarizare a părinților este asemănător, sunt specifice relațiile în care tatăl este român, iar mama maghiară, numărul copiilor este între 1 și

4 și sunt familii mixte și din punct de vedere religios, unul din soți fiind romano - catolic iar celălalt ortodox.

Familiile din a treia categorie sunt cele în care limbile sunt însușite de către copii în mod succesiv: prima limbă în familie, a doua limbă în grădiniță (înainte de începerea vârstei școlare). Caracteristicile acestor familii sunt foarte diversificate, nu se conturează un profil anume. Singurul element comun este că prima limbă (cea însușită în familie) este limba română, iar cea de-a doua limbă (cea însușită la grădiniță) este limba maghiară.

Datele studiului arată că familia este unul din factorii cei mai importanți în ceea ce privește socializarea lingvistică, părinții sunt cei care pun bazele viitorului copiilor lor în contextul politicii lingvistice familiale, aspecte evidențiate și în studiile realizate de Piller (2002). Deși formarea bilingvismului timpuriu în familiile bilingve dintr-un mediu multilingvistic ar putea fi considerat un fenomen natural, practica zilnică arată că influențele sociale, prestigiul și utilitatea limbilor sunt elemente determinante în valorificarea acestui potențial (Vremir, 2007). Efectele pozitive ale bilingvismului asupra dezvoltării cognitive a copiilor este o temă puțin exploatată și aproape necunoscută în rândul familiilor.

Considerăm că o limită a acestui studiu constă în faptul că interviurile au fost realizate cu doar unul dintre soți, având astfel pe de-o parte doar perspectiva unui părinte, iar pe de altă parte nu avem posibilitatea de a compara sau confrunta unele date cu referire la procesele descrise.

În cadrul cercetării mai ample asupra socializării copiilor din medii multilingve datele acestui studiu au fost corelate cu nivelul de dezvoltare a competențelor lingvistice a copiilor în cele două limbi respectiv tipul bilingvismului. În ceea ce privește implicațiile pentru practică, datele studiului ajută la înțelegerea fenomenului de formare a bilingvismului timpuriu și evidențiază anumite aspecte importante pentru pedagogia lingvistică și psihologia vârstelor (efectele pozitive ale bilingvismului timpuriu, diferențele în procesul de însușire a limbilor), respectiv relația grădiniță – familie bilingvă (puncte nevralgice în comunicare, așteptările reciproce asupra dezvoltării competențelor lingvistice). În viitoarele cercetări strategiile de formare a bilingvismului identificate și profilele familiale conturate prin cercetarea calitativă trebuie verificate prin alte metode specifice.

Bibliografie

- Baker, C. (2006). *Foundations of bilingual education and bilingualism (6th ed.)*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Bartha, Cs. (2003). A kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei és az oktatás. In O. Nádor & L. Szarka (Eds.), *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában* (pp. 56- 75). Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Bayley, R. & Schecter, S.R. (2003). Toward a Dynamic Model of Language Socialization In R. Bayley & S.R. Schecter (Eds.), *Language socialization in bilingual and multilingual societies* (pp. 1-6). Clevedon: Multilingual Matters
- Bialystok, E. (2001). *Bilingualism in development: Language, literacy, and cognition*. New York: Cambridge University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1979): *The ecology of human development*. Cambridge: Harvard University Press.

- De Houwer, A. (2002). Comparing monolingual and bilingual acquisition. *Alkalmazott Nyelvtudomány, 1*, 5–18.
- De Houwer, A. (1995): Bilingual language acquisition. In: Fletcher, P. és MacWhinney, B. (szerk.): *Handbook of Child Language* (pp. 219-250). London: Blackwell.
- Fabian, H. & Dunlop, A.W. (Eds.) (2002): *Transitions in the Early Years*. London: Routledge Falmer Publishers.
- Garrett, P., & Baquedano-López, P. (2002). Language Socialization: Reproduction and Continuity, Transformation and Change. *Annual Review of Anthropology, 31*, 339–361.
- Göncz, L. (2004). *A vajdasági magyarság kétnyelvűsége. Nyelvpszichológiai vonatkozások*. Szabadka, MTA Könyvtár.
- Kiss, J. (2002). *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Krashen, S. (1985). *The input hypothesis*. London: Longman.
- McLaughlin, B. (1984): *Second language acquisition in childhood: Vol. 1. Preschool children (2nd ed.)*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Piller, I. (2002): *Bilingual Couples Talk – The discursive construction of hybridity*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Skutnabb-Kangas, T. (1998). Oktatásügy és nyelv. Többynyelvi sokféleség vagy egynyelvi redukcionizmus? *Regio: kisebbség, politika, társadalom, 9*, 3-35.
- Tabors, P. & Snow, C. (1994). English as a second language in preschools. In F. Genesee (Eds.). *Educating second language children: The whole child, the whole curriculum, the whole community* (pp. 103-125). New York: Cambridge University Press.
- Vremir, M. (2007): Nyelvi sémák. A kevertnyelvű családok nyelvhasználatának megközelítéséről. In Bodó, B. (coord.) *Nyelvi jogok, nyelvpolitika*. Timișoara: Editura Marineasa.
- Yamamoto, M. (2001). *Language Use in Interlingual Families*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.